

наоборот, комплексный подход к физической реабилитации, способствовал более быстрому исчезновению отека, болей, ускорению кровообращения, рассасыванию тромбов, уменьшению, на 90,0 % синюшной массы мышц и значительному восстановлению функций сосудов.

На основе данных авто эксперимента была разработана программа использования средств массажа в острый период развития тромбоза нижней конечности.

Список использованных источников

1. Березовский А.П. Особенности содержания и применения средств физической культуры во второй период развития тотального тромбоза глубоких сосудов левой нижней конечности / А.П.Березовский. – Слобожанський науково-спортивний вісник Випуск № 10. – Харків: Ю Ей Інтеллект, 2006. – С. 154-157.
2. Березовський А.П. Особливості методики застосування засобів фізичної культури в перший (гострий) період розвитку тотального тромбозу глибоких судин лівої нижньої кінцівки / А.П.Березовский. – Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: [Зб. наукових праць]. – № 2(4). – К.: Університет "Україна", 2007. – С. 352-358.
3. Березовський А.П. Апробація можливостей використання засобів масажу у перший (гострий) період розвитку тотального тромбозу глибоких судин лівої нижньої кінцівки А.П.Березовский, В.М.Лішевская //Педагогічні та оздоровчі технології вищої освіти: Матеріали республіканської науково-практичної конференції 18-20 квітня 2006 року. Частина I. – Херсон: ВМУРОЛ ХФ, 2006. – С. 13-6.
4. Дубровский В. И. Лечебная физическая культура (кинезотерапия): [Учеб. для студ. высш. учеб. заведений] / В.И.Дубровский. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 624 с.

*О.В. Ковшар,
канд. пед. наук,
Криворізький ДПУ*

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ МЕТОДОМ ПРОЕКТІВ

У статті автор розглядає можливості методу проектів для розвитку навчальної діяльності учнів, формування пізнавальної активності та виділяє значення проектної діяльності в становленні особистості молодшого школяра.

Ключові слова: проект, проектна діяльність, продукт, групова робота.

В статье автор рассматривает возможности метода проектов для развития учебной деятельности учащихся, формирования познавательной активности и выделяет значение проектной деятельности в становлении личности младшего школьника.

Ключевые слова: проект, проектная деятельность, продукт, групповая работа.

In the article an author examines possibilities of method of projects for development of educational activity of students, forming of cognitive activity and selects the value of project activity in becoming of personality of junior schoolboy.

Keywords: project, project activity, product, group work.

Останнім часом у нашій країні відбувається процес модернізації світового освітнього простору; пошук нових засобів і методів формування творчої особистості, подальша інтеграція освітньої системи.

Безперечно система освіти в будь-якій країні світу покликана сприяти реалізації основних завдань соціально-економічного і культурного розвитку суспільства, бо саме школа готує людину до активної діяльності в різних сферах економічного, культурного, політичного життя.

Зміни в суспільстві передбачають, безумовно, і зміни у школі.

По-перше, щорічно збільшується кількість навчальних предметів, постійно розширюються межі навчальних програм, потік нової інформації надзвичайно зростає з кожним днем. Ми часто губимося: чого ж передусім слід навчати учнів?

По-друге, навіть найталановитіший учитель не встигає за розвитком науково-технічного прогресу, не в змозі знати всього зі свого фаху.

По-третє, змінилося суспільне замовлення школі. Нині Україні потрібні люди, здатні на нестандартні рішення, творчо мислити, орієнтуватись у проблемах сьогодення.

По-четверте, ми живемо в час інформаційного буму, що радикально змінює взаємини між людьми.

Більшість учителів і науковців у всьому світі погоджується з тим, що слід переходити від «передавання знань» до «навчання жити». Школою освіта не закінчується, а починається. Не самі знання мають бути метою школи, а учень, який вважає знання, інтелект, духовний розвиток головними цінностями.

Надзвичайно актуальне завдання сьогодення – навчити молоде покоління орієнтуватись у величезній кількості інформації. В умовах відкритого суспільства важливо формувати в учнів глобальне мислення, здатність розуміти і поважати культуру інших народів[2, с.79-80].

Педагоги, науковці і практики шукають нові форми організації навчально-виховного процесу, які дозволили б:

- забезпечити високий рівень знань учнів, уміння самостійно здобувати і застосовувати їх на практиці, грамотно працювати з інформацією;
- розвивати кожного учня як творчу особистість, здатну до практичної діяльності в певній галузі;
- залучити кожного учня до активного пізнавального процесу;
- формувати навички пошукової та дослідницької діяльності, розвивати критичне мислення;
- виявляти свої здібності у груповій співпраці, набуваючи комунікативних умінь;
- формувати в учнів цілісну картину світу;

- спілкуватися з ровесниками не тільки своєї школи, міста, а й інших міст і навіть держав;
- формувати в учнів уявлення про діалог культур як безальтернативну філософію життя в сучасному світі.

Однією з педагогічних технологій, яка спрямована на покращення та розвиток навчання, є метод творчих проєктів або проєктно-технологічний.

Проєктна діяльність – одна з найпопулярніших форм організації роботи з учнями, що забезпечує досягнення – зазначеної мети.

Завдання нашого дослідження окреслити основні завдання проєктної діяльності та її результативність у розвитку особистості молодшого школяра.

Сучасну практичну діяльність людства, науково-технічний та культурний прогрес у різних сферах суспільного буття неможливо уявити без проєктування і проєктів. У ХХ ст. до традиційних різновидів проєктування (архітектурно-будівельного, машинобудівного, технологічного) додалися нові напрямки – інженерно-психологічне, екологічне, генетичне, проєктування трудових процесів, організацій, соціальне проєктування. Широко розповсюджуються політичні, мистецькі, освітні проєкти [2, с.44-49].

Проєктування – це процес і технологія створення та виконання певних проєктів.

Проєкт (кинутий вперед) – це задум, план, прообраз передбачуваного або можливого об'єкта; сукупність документів і розрахунків, необхідних для його створення.

Метод проєктів сприяє становленню особистості школяра, розвитку та формування його індивідуальних творчих можливостей, прагненню до самоосвіти, саморозвитку та самореалізації, тощо [2, с.84-89].

Діяльність за проєктом допомагає учню включитися в активну соціальну дію, подолати суб'єкт-об'єктну педагогічну парадигму.

Метод проєктів у світовій педагогіці – не новий винахід (він виник і був поширений ще у 20-ті роки ХХ століття), але переосмислення й застосування його у новій навчальній та культурно-соціальній ситуації дає право говорити про нього як про нову педагогічну технологію.

Теорія та практика проєктного підходу до навчання бере свій початок з кінця ХІХ – початку ХХ століття завдяки науковим пошукам вітчизняних та зарубіжних учених-педагогів. Виник в США, розроблений американським філософом і педагогом Дж.Дьюї та його учнем В.Кіпатріком. В Росії методом проєктів паралельно займалися під керівництвом російського педагога С.Г.Шацького в 1905р. У Радянському Союзі цей метод широко використовувався в школах сільської молоді та в дослідно-показових навчальних закладах до 1931 року. Потім його використання в практиці радянської школи було заборонено.

Суть методу проєктів полягала в тому, що самі учні обирали тему для розроблення проєкту. При цьому обов'язковою була умова: зміст завдань мав тісно пов'язуватися з реальним життям і залежно від спеціалізації групи відображати питання промисловості, сільського господарства, побутової праці

або культури. За задумом авторів, діти, складаючи схеми, проводячи розрахунки, одержували комплекс знань з різних навчальних дисциплін: математики, мови, фізики, хімії, історії, тощо. Основу методу становили чотири взаємопов'язані ідеї:

по-перше, учні повинні самостійно проектувати те, чим їм належить займатись;

по-друге, справжнє вивчення ніколи не буває одностороннім та поодиноким. Завжди до тих знань і навичок, які ми отримуємо безпосередньо від предмета вивчення, додаються чимало інших;

по-третє, будь-яке вивчення, що заохочується школою, заохочується нею лише тому і тією мірою, якою воно тут же і зараз сприяє здійсненню даного починання. У традиційній школі навчальні знання навмисне підпорядковуються засвоєнню відомих, завчасно вибраних предметів. Підхід дослідної школи діаметрально протилежний: перш за все вибирається діяльність, заняття, а навчальні предмети підпорядковані цій діяльності.

Четвертою і останньою ідеєю було наступне: програма об'єднання організаційних дослідів, пов'язаних між собою таким чином що все вивчене в даному ряді дослідів повинно слугувати збагаченню наступного потоку дослідів.

Особлива популярність «методу проектів» пояснювалась тим, що він не вимагав розвинутої матеріально-технічної бази навчання. Ще в 1920/21 навчальному році в глухому селі тодішньої Київської губернії в селі Ямпіль, в надзвичайно важкий час польської інтервенції і голоду, група вчителів-ентузіастів розпочала роботу за методом проектів, що саме набував поширення в практиці сільських трудових шкіл. Протягом наступних 5 років постановка роботи за методом проектів мала місце в різних школах України в різних інтерпретаціях і з різним успіхом, але помітне поживлення в цьому напрямку відбулось 1927 року, особливо в дослідних закладах і деяких дитячих колоніях. Метод проектів було покладено в основу роботи в 1927/28 навчальному році в дослідній Старо-Петровській сільській 4-річній школі (за часів НЕПу відбувся перехід до 4-річної школи) Бердянського повіту [4, с.36].

Однак, радянські школи відмовилися від групової організації навчання. Основним аргументом проти неї була теза: «безсистемність знань ігнорування класно-урочної системи, зрівнялівка в питаннях контролю знань, нераціональне неефективне використання навчального часу» [3, с.15]. У наш час, як у зарубіжних, так і у вітчизняних закладах освіти, метод проектів успішно і досить активно розвивається, тому що дає змогу раціонально поєднувати теоретичні знання з їх практичним застосуванням для вирішення конкретних життєвих проблем сучасності в спільній діяльності школярів.

Основною тезою сучасного розуміння методу проектів російський науковець Є.Полат називає вислів: «Усе, що я пізнаю, я знаю, для чого мені це потрібно та де й як я можу ці знання застосувати» [4, с.21].

В основі даного методу лежить розвиток пізнавальних навичок учнів, критичного мислення, вміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Він завжди передбачає розв'язання якоїсь проблеми і потребує при цьому сукупності певних методів та засобів навчання, а також необхідності інтегрування знань та вмінь із різноманітних сфер науки, техніки, творчих галузей.

Робота над проектом – це самостійна діяльність учнів – індивідуальна, парна, групова, яку діти здійснюють протягом певного відрізка часу.

Не кожен групову роботу можна називати проектом. Даний метод передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дають змогу розв'язати ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій учнів з обов'язковою презентацією цих результатів. Як педагогічна технологія метод проектів містить у собі сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих уже за своєю суттю.

Проекти можуть бути різними, і використання їх у навчальному процесі потребує неабиякої підготовки учителя.

Існує кілька типів проектів.

1. За видом діяльності: дослідницькі, пошукові, творчі, рольові, прикладні, ознайомлювально-орієнтуючі.

2. За змістом: монопроекти (в межах однієї галузі знань), міжпредметні проекти.

3. За характером контактів: внутрішні (в межах закладу); регіональні (в межах району, області, країни); міжнародні (беруть участь представники різних країн).

4. За кількістю учасників: особистісні, парні, групові.

5. За терміном виконання: короткотерміновими (розробляються протягом кількох уроків); середніх термінів (від тижня до місяця); довгостроковими (від місяця до кількох місяців) [1, с.104].

У практиці початкової школи широко використовують навчальні монопроекти в межах одного предмета, обираючи найважливіші теми чи розділи. Звісно, робота над монопроектами передбачає залучення знань і з інших галузей науки для розв'язання певної проблеми. Такий проект потребує ретельної поурочної структуризації з чітким визначенням не тільки мети і завдань проекту, а й тих знань, умінь, яких учні мають набути під час роботи над проектом. Заздалегідь слід планувати логіку роботи на кожному уроці в групах (ролі в групах розподіляє вчитель або самі учні), форму презентації. Проект – це результативна дія.

Проектна діяльність завершується реальним результатом, який:

- оформлюють у той чи інший спосіб (альбом, збірник, путівник, план-карта, фільм, виставка);
- публічно захищають (презентують);
- має бути реалізований практично у подальшій роботі;
- виготовлений, отриманий з допомогою сучасних методів роботи з інформацією (Інтернет та інші телекомунікаційні технології).

Велике, а іноді вирішальне значення методу проєктів для розвитку життєвої компетентності учня, становлення ключових життєвих компетенцій зумовлено перевагами, які надає педагогу його застосування, а саме:

- метод проєктів дозволяє перевірити та закріпити на практиці теоретичні знання;
- проєкт забезпечує продуктивний зв'язок теорії та практики у процесі навчання;
- життєвим результатом проєкту є продукт (що забезпечує цілісність проєкту, адже оцінюється завершений проєкт), а умовами, інструментами його досягнення є компетенція учня;
- даний метод сприяє набуттю учнем життєвого досвіду, необхідного розвитку та функціонування як його окремих компетенцій, так і життєвої компетентності в цілому;
- участь вихованця у проєктній діяльності сприяє формуванню вмінь та навичок, становленню життєвих принципів та цінностей, які в подальшому позитивно впливатимуть на його життєдіяльність.

Реалізацію можливостей методу проєкту ми наводимо на прикладі уроку читання в 3 класі (російська мова) «Хлеб – наше богатство».

Для підготовки уроку передувала велика підготовка, пошукова творча робота. Учні розділились на групи за бажанням: історики, літератори, технологи, соціологи. Кожна група виконувала своє завдання. На уроці відбувалась презентація виконання завдання по групах.

Цель проєкта: учить учащихся включаться в проектную деятельность на основе анализа литературного произведения, поиска информации в разных источниках; развивать нестандартное мышление, творческий подход к решению поставленной проблемы; формировать умения правильного, выразительного, осознанного чтения; развивать речь учащихся; воспитывать бережное отношение к хлебу и уважение к труду других людей.

Оборудование: рисунки о хлебе, колоски пшеницы, изделия из хлеба, выставка книг о хлебе, иллюстрации о хлебе, работы групп для презентации, маски для инсценировки сказки.

ХОД УРОКА

1. Организация класса.

- Я рада приветствовать вас в нашем уютном классе.

Посмотрите на меня, на друзей, посмотрите влево, вправо, повернитесь и друг другу улыбнитесь.

2. Сегодня вам придется много говорить и читать, поэтому мы сначала проведем **разминку** (упражнения на развитие дыхания и артикуляции).

Скороговорка.

Усатые колосья росой натились, бежит роса по усам, по усам светлорусым

- Мы встречаемся с ним каждый день. Без него не обходится ни скромный завтрак, ни будничныи обед, ни праздничныи стол. Сегодня будем говорить о

хлебе. Вот он – румяный, душистый. Хлеб всегда считается символом благополучия и достатка.

- Дети, а вы когда-нибудь нюхали, как пахнет хлеб? Вам понравилось? Чем пахнет хлеб? Рассказ, какого автора мы читали про запах хлеба?

3. Мотивация учебно-проектной деятельности.

- Сегодня у нас необычный урок. Урок – проект. Нам предстоит узнать много интересного о хлебе. Вы самостоятельно изучали информацию по теме «Хлеб – наше богатство» и теперь сообщите ее нам, своим одноклассникам, дома – родителям. Вы разделились на группы (ИСТОРИКИ, ЛИТЕРАТОРЫ, СОЦИОЛОГИ И ТЕХНОЛОГИ), работа в которых требует взаимопонимания, согласия. Каждая группа выполняла свое задание, определилась, где брать нужные сведения, к кому можно обратиться за помощью. Вот мы и посмотрим, кто, как справился со своей задачей.

4. Проектная деятельность

Презентация группы историков

- Сейчас мы проследим за тем, какой путь проходят золотые колоски, перед тем как попасть на стол в виде душистого каравая.

Откуда пришел к нам хлеб?

Кто первый его попробовал?

Чтобы это узнать наши ИСТОРИКИ заглянули в прошлое.

1) Легенда о пшенице.

2) Открытие 15 тыс. лет назад.

Этому открытию свыше 15 тыс. лет. Давным-давно люди ели просто зерна в сыром виде, затем научились растирать их между камней и смешивать с водой. Самый первый хлеб был в виде жидкой каши.

3) Хлеб из желудей.

4) Хлеб в средние века.

В средние века во многих европейских странах свежеспеченный хлеб могли есть только члены королевской семьи, хлеб вчерашний предназначался для окружения короля (высшего общества), хлебные изделия, выпеченные два дня назад ели помещики и дворяне, хлеб трехдневной давности служил пищей для монахов и школьников, а хлебом, испеченным четыре дня назад, кормились крестьяне и мелкие ремесленники.

5) Монумент пекарю Эвризаку.

До нас дошли свидетельства особого почтения, которое жители городов древности оказывали хлебопекам. Одно из них – сохранившийся в Риме монумент высотой 13 метров пекарю Эвризаку, – он делал свое доброе дело на совесть!

РЕЗУЛЬТАТ: оформление книжки-малышки «КАК ПОЯВИЛСЯ ХЛЕБ НА ЗЕМЛЕ»

Презентация группы литераторов

- Что в старину считалось одной из самых больших ценностей? Как люди в старину относились к хлебу? Что о хлебе говорили в народе?

1. Говорили как о живом существе.

О хлебе в народе говорили как о живом существе: хлеб-кормилец, хлеб-батюшка. Так же как и к хлебу, испокон веков относился народ и к труду тех, кто создавал его. На Руси пекари пользовались особым уважением, их никогда не называли Ивашка, Федька, Петрушка – величали уважительно, полными именами Иван, Федор, Петр. Высоко ценили хлеб на Руси. Уважали людей, которые растят и убирают хлеб.

2. Чтение текста В.Толмачевой «Хлеб, хлебец, хлебушко...»

3. Пословицы о хлебе.

Хлеб – всей жизни голова

Худ обед, коли хлеба нет.

4. Значение пословиц.

А знаете ли вы значение пословицы. Хлеб не ешь – откуда сила? Потому что хлеб очень сильный. В гостях на столе мы видим различные вкусные блюда, а хлеб стоит в стороне, нарезанный тонкими ломтиками, накрыт салфеткой и хозяин обносит гостей, предлагая хлеб. Хлеб не обижается на то, что его не ставят в центр стола, потому что он очень сильный, а сила не обижается. "С хлебом сила приходит". "Хлеб – всей жизни голова?"

5. Гимн хлебу.

Если бы удалось посадить за один стол всех, кто когда-либо сказал доброе слово хлебу, мир бы услышал

Гимн хлебу: Народная мудрость гласит: без соли не вкусно, а без хлеба не сытно; каравай хлеба не свалится с неба; когда ешь хлеб, думай, как он на столе очутился; потом добытый хлеб и черствый сладок; как относишься к хлебу, таков ты и человек.

РЕЗУЛЬТАТ: составление колоска с пословицами, оформление гимна.

Презентация группы технологов.

- Что нужно, чтобы хлеб попал на стол? (Сходить в магазин?)

- Как получится хлеб?

В одной народной сказке хорошо сказано про процесс выпекания хлеба.

1. Инсценировка сказки «Колосок». Знакомство с процессом выпечки хлеба в сказочной форме.

2. Экскурсия в магазин.

3. Газета «Знаете ли вы?»

Знаете, ли вы, что для выпечки одного батона требуется более 10000 зерен. Сколько же зерен нужно, чтобы накормить народ страны?

Когда вы берете в руки кусок хлеба, задумайтесь о том, труд скольких людей в нем заключен.

Для того, чтобы хлеб был у всех на столе и сегодня, и завтра, и всегда, трудится вся страна.

1. Советы «Как хранить хлеб»

Вкус разделенного хлеба несравним ни с чем. Сейчас как никогда мы должны как можно бережнее относиться к хлебу. Он стал очень и очень дорогим. Сравните цены: белый батон стоил 25 коп., теперь он стоит 2грн.50к. Это его настоящая цена. Он и раньше стоил также дорого. Просто государство

доплачивало за нас за хлеб, а мы не ценили его. Мы привыкли к тому, что хлеба много, что он дешевый, что черствый хлеб можно выбросить. А ведь черствому хлебу можно продлить жизнь. Каким образом?

Положить в целлофановый пакет на батарею, приготовить панировочные сухари, посушить гренки для супа, поджарить гренки к чаю, испечь пирог с яблочками, сварить суп.

РЕЗУЛЬТАТ: инсценировка, газета «Знаете ли вы?», книжка-раскладушка Советы «Как хранить хлеб»

Презентация группы социологов

Сколько хлеба вы можете съесть? Бережете ли вы хлеб? Цените ли труд других людей?

1. Про войну.

2. Радиогазета. Социологические исследования.

3. Легенда о девочке.

4. Газета в школьную столовую.

Повторите правила, которым мы должны следовать неукоснительно:

Береги хлеб, он дорого достается, не оставляй недоеденных кусков, никогда не бросай хлеб, продли жизнь хлебу, подними брошенный кусок, отдай птицам, но не оставляй на полу, на земле, чтобы не затоптали в грязь человеческий труд.

РЕЗУЛЬТАТ: продукт: Радивыступление. Социологические исследования, легенда о девочке, газета в школьную столовую.

5. Итог урока.

-Я очень надеюсь, ребята, что все то, что вы узнали о хлебе, о том, как дорого он достается, каким нелегким трудом выращивается, заставит вас по-новому относиться к хлебу.

- Сегодня мы увидели, как вы умете работать самостоятельно. Какие вы дружные и любознательные. Вы рассказали о хлебе даже то, чего не знала я и многому научили меня и друг друга.

Насамкінець слід зазначити, що реалізація методу проєктів на практиці змінює роль учителя під час навчального процесу. Із носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної діяльності своїх учнів. Змінюється й психологічний клімат у колективі, оскільки вчителю необхідно переорієнтувати свою навчально-виховну роботу і роботу учнів на різноманітні види самостійної діяльності учнів, на пріоритет діяльності дослідницького, пошукового, творчого характеру.

Уміння користуватися проєктною технологією є показником високої кваліфікації педагога, його інноваційного мислення, орієнтації на особистісний і професійний розвиток дитини в процесі навчання. Учитель має не тільки добре знати свій навчальний предмет, а й бути компетентним в інших галузях науки, бачити точки їх дотику. Педагог повинен знати своїх учнів, їхні можливості, інтереси, бажання; він має бути комунікабельним, толерантним і найголовніше, – творчим.

Список використаних джерел

1. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С.Полат. – М., 2002. – 205с.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К.Селевко. – М., 1998.– 198с.
3. Освітні технології / За ред. О.М.Пехоти. – К., 2003. – 315с.
4. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати // Практико-зорієнтований збірник. – К., 2003. – 250с.

*О.О.Павленко,
канд. пед. наук, доцент,
А.В.Мельничук, асистент
Київський національний
економічний університет імені
Вадима Гетьмана Криворізький
економічний інститут*

**СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ, УМІНЬ УЧНІВ ПРИ
ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА»**

У статті розглядається проблема контролю знань, умінь учнів. Запропоновано свій варіант системи контролю знань, умінь учнів з навчального предмету "Економіка" (навчальна програма С.В.Степаненко). Розроблено періодичний (тематичний) контроль знань, умінь учнів до четвертого розділу "Національна економіка" (програма "Економіка" С.В.Степаненко).

Ключові слова: контроль знань; складові контролю знань (перевірка, оцінювання, оцінка); система контролю знань, умінь; економіка; періодичний контроль знань.

В статье рассматривается проблема контроля знаний, умений обучаемых. Предложен свой вариант системы контроля знаний, умений учащихся по учебному предмету «Экономика» (учебная программа С.В.Степаненко). Разработан периодический (тематический) контроль знаний, умений учащихся к четвертому разделу «Национальная экономика» (программа «Экономика» С. В. Степаненко).

Ключові слова: контроль знань; складові контролю знань (перевірка, оцінювання, оцінка); система контролю знань, умінь; економіка; періодичний контроль знань.

In the article the problem of the control of knowledge, abilities, of trainees is considered. Own the variant of the monitoring system of knowledge, abilities of pupils on a subject «Economy» is offered (S. V. Stepanenko's curriculum). The periodic (thematic) control of knowledge, abilities of pupils to the fourth section «National economy» is developed (the program S. V. Stepanenko's «Economy»).

Key words: control, components of control, system of control.

Важливою умовою підвищення ефективності навчального процесу є систематичне отримання вчителем об'єктивної інформації про хід навчально-